

כסלו התשע"ד

בס"ד

השיעור מוקדש לעילוי נשמת מנחם אביצור בן יהודה אריה ז"ל

נבואת עמוס – "על מכרם בכסף צדיק"

לפרשת וישב (על פי שיעורים של הרב יהושע אייזנברג, הרב משה ליכטנשטיין, והרב יהודה שביב)

9. מלכים ב' י"ד פסוקים כג-כט:

כג בַּשָּׁנָה חֲמֵשׁ-עֶשְׂרֵה שָׁנָה לְאַמְצִיָּהוּ בֶן-יֹאֲשֵׁר מֶלֶךְ יְהוּדָה מֶלֶךְ יִרְבְּעָם בֶּן-יֹאֲשֵׁר מֶלֶךְ-יִשְׂרָאֵל בְּשִׁמְרוֹן אַרְבָּעִים וְאַחַת שָׁנָה. כד וַיַּעַשׂ הָרַע בְּעֵינֵי ה' לֹא סָר מִפֶּל-חַטָּאוֹת יִרְבְּעָם בֶּן-נְבָט אֲשֶׁר הִחְטִיֵּא אֶת-יִשְׂרָאֵל. כה הוּא הַשִּׁיב אֶת-גְּבוּל יִשְׂרָאֵל מִלְּבוֹא חֲמַת עַד-יָם הָעֲרֵבָה כְּדַבַּר ה' אֱלֹקֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר דָּבַר בְּיַד-עֲבָדָיו יוֹנָה בֶן-אֲמִתִּי הַנְּבִיא אֲשֶׁר מָגַת הַחֶפֶר. כו כִּי-רָאָה ה' אֶת-עֲנִי יִשְׂרָאֵל מִרְּחֹק וְאָפֶס עֲצוּר וְאָפֶס עֲזוּב וְאִין עֶזֶר לְיִשְׂרָאֵל. כז וְלֹא-דָבַר ה' לְמַחֲוֹת אֶת-שֵׁם יִשְׂרָאֵל מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם וַיִּוְשָׁעֵם בְּיַד יִרְבְּעָם בֶּן-יֹאֲשֵׁר. כח וַיִּתֵּר דְּבָרֵי יִרְבְּעָם וְכָל-אֲשֶׁר עָשָׂה וּגְבוּרָתוֹ אֲשֶׁר-נִלְחַם וְאֲשֶׁר הַשִּׁיב אֶת-דְּמָשֶׁק וְאֶת-חֲמַת לַיהוּדָה בְּיִשְׂרָאֵל הֲלֵא-הֵם כְּתוּבִים עַל-סֵפֶר דְּבָרֵי הַיָּמִים לְמַלְכֵי יִשְׂרָאֵל.

10. בדברי הימים ב' כ"ו:

"הוא בנה את אילות וישבה ליהודה ... וילחם בפלישתים, ויפרוץ את חומת גת... ויעזרהו האלוקים על פלישתים ועל הערבים היושבים בגור בעל והמעוונים. ויתנו העמונים מנחה לעוזיהו, וילך שמו עד לבוא מצרים"

11. מלכים ב' י"ג:

"ויחר אף ה' בישראל, ויתנם ביד חזאל מלך ארם, וביד בן הדד בן חזאל, כל הימים ... כי לא השאיר ליהואחז עם, כי אם חמשים פרשים, ועשרה רכב, ועשרת אלפים רגלי, כי איבדם מלך ארם, וישימם כעפר לדוש."

12. עמוס ט' א:

ראיתי את ה' ניצב על המזבח, ויאמר הך הכפתור וירעשו הסיפים...

13. זכריה י"ד ה:

ונסתם, כאשר נסתם מפני הרעש בימי עוזיה מלך יהודה

14. ישעיהו ו:

וינועו אמות הסיפים מקול הקורא, והבית ימלא עשן

15. דברים פרק ד':

"רק השמר לך ושמור נפשך מאוד פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך, ופן יסורו מלבבך כל ימי חיידך, והודעתם לבניך ולבני בניך. יום אשר עמדת לפני ד' אלקיך בחורב באמור ד' אלי הקהל לי את העם ואשמעם את דברי אשר

1. עמוס א' א:

א דְּבָרֵי עֲמוֹס אֲשֶׁר-הָיָה בְּנִקְדִים מִתְקוּצֵעַ אֲשֶׁר חָזָה עַל-יִשְׂרָאֵל בְּיָמֵי עֲזִיָּה מֶלֶךְ-יְהוּדָה וּבְיָמֵי יִרְבְּעָם בֶּן-יֹאֲשֵׁר מֶלֶךְ-יִשְׂרָאֵל שְׁנָתַיִם לִפְנֵי הָרַעַשׁ.

2. ויקרא רבה פרשה ו', ו':

אמר ר' יוחנן: כל נביא שנתפרש שמו ושם אביו - נביא בן נביא, וכל שנתפרש שמו ולא שם אביו הוא נביא ולא בן נביא ... ורבנן אמרין בין שנתפרש שמו ובין שלא נתפרש שמו נביא בן נביא, שכן עמוס אומר לאמציה 'לא נביא אנכי ולא בן נביא אנכי' (עמ' ז' יד) מה הוא שהיה נביא אמר איני נביא, אף אביו שהיה נביא אמר אין אבי נביא.

3. עמוס ז':

"כי בוקר אנכי ובלוס שקמים, ויקחני ה' מאחרי הצאן, ויאמר אלי ה' לך הנבא אל עמי ישראל"

4. נדרים ל"ח, ע"א:

כל הנביאים עשירים היו, עמוס בעל בקר היה ושקמים לו בשפלה.

5. מלכים ג' ג' ד:

"ומישע מלך מואב היה נוקד, והשיב למלך ישראל מאה אלף כרים, ומאה אלף אילים צמר"

6. רד"ק מבאר:

ונקרא נוקד לפי שרוב הבהמות יש להם כתמים שחורים או לבנים, מן נקוד וטלוא

7. אברבנאל:

"ובולס שקמים - לוקט שקמים למאכל בקריו. וזה כולו מליצה, שהיה אדם רש"

"ומה שפירשתי אני הוא הנכון על דרך הפשט"

8. במדרש ויקרא רבה דורש ר' עזריה בשם ר' יהודה בר

סימון:

שלחתי את עמוס והיו קורין אותו פסילוסא. [גמגמן ביוונית]. אמרין לא הוה ליה לקב"ה על מן לאשראה שכינתיה אלא על הדין קטיעא לישנא פסילוסא. [אמר: לא היה לו לקב"ה על מי להשרות שכינתו אלא על קטוע לשון גמגמן זה]. אמ' ר' פינחס למה נקרא שמו עמוס? מפני שהיה עמוס בלשונו. [כלומר: כבד לשון, כאילו טעון משא על לשונו.]

19. עמוס ב' ד-ה:

ד כה אמר יהוה על-שִׁלְשָׁה פְּשָׁעֵי יְהוּדָה וְעַל-אַרְבָּעָה לֹא אֲשִׁיבֶנּוּ עַל-מֵאָסָם אֶת-תּוֹרַת יְהוָה וְחָקֵיו לֹא שָׁמְרוּ וַיִּתְעוֹסוּ כַּזְבִּיחִים אֲשֶׁר-הִלְכּוּ אֲבוֹתָם אַחֲרֵיהֶם. ה וְשַׁלַּחְתִּי אֵשׁ בִּיהוּדָה וְאָקְלָה אֶרְמְנוֹת יְרוּשָׁלַם .

20. הרב סולוביצ'יק זצ"ל באיש האמונה (עמ' 35):

"כללו של דבר, תפילה ונבואה הן שתי הגדרות נרדפות לדו-שיח הנושא אופי של ברית בין האלקים והאדם".

21. בראשית, מ"ט, כו:

"תהיין לראש יוסף ולקדקד נזיר אחיו"

22. דברים, ל"ג, ז:

"תבואתה לראש יוסף ולקדקד נזיר אחיו".

23. רד"ק על עמוס ג' א:

לפי שידעתי אתכם ובהרתי בכם מכל עם, לפיכך אפקד עליכם את כל עוונותיכם, שאתם ראיתם וידעתם את כל אותותי ומופתי שעשיתי לכם והטבתי לכם לפיכך הדין הוא שאפקוד עליכם עוונותיכם. כי המלך יכעוס על עבדיו העומדים לפניו אם יעברו מצוותיו, יותר ממה שיכעס על אחרים הרחוקים ממנו. כי משפחת העכו"ם אינו חושש עליהם אם ייטיבו או ירעו אלא אם יהיה חמס גדול כדור המבול... אבל ישראל לפי שהם קרובים אלי אענישם על עוונם כמו שאמר בקרובי אקדש, וכמו שפרשו רז"ל בפסוק וסביבו נשערה מאד ...

24. הרמב"ן בשער הגמול:

לפי המידה הזאת ישראל רובן יש להם צער ויסורין בעולם הזה יותר משאר האומות. כיצד? אי אפשר לאומות בלא צדקה ומעשים נאים, ואי אפשר לישראל בלא עבירות. אלא שהאומות עובדי עכו"ם אובדין בעונש עבודת אלילים שלהם לגיהנום ואבדון, וישראל, חלקם בחיים, שדבקים ביוצר הכל ית' ולפיכך הדין מתוח כנגד כל ישראל ליפרע מהן ליכולך עוונות בעולם הזה, ומידת הטוב פרוסה על האומות עובדות אלילים לשלם להם שכר בעולם הזה על מעשים נאים וצדקה שעושים, זהו שנאמר: רק אתכם ידעתי וגו'

25. בראשית רבה, פ"ה, א:

"ר' שמואל בר נחמן פתח: 'כי אנכי ידעתי את המחשבת אשר אנכי חשב עליכם... לתת לכם אחרית ותקוה' (ירמיה, כ"ט, יא) - שבטים היו עסוקין במכירתו של יוסף; ויוסף היה עסוק בשקו ובתעניתו; ראובן היה עסוק בשקו ובתעניתו; ויעקב היה עסוק בשקו ובתעניתו; ויהודה היה עסוק ליקח לו אישה; והקב"ה היה עוסק - בורא אורו של מלך המשיח"

26. בראשית, מ"ה, ה-ח:

"ועתה אל תעצבו... כי מכרתם אתי הנה כי למחיה שלחני אלהים לפניכם... לשום לכם שארית בארץ ולהחיות לכם לפליטה גדלה. ועתה לא אתם שלחתם אתי הנה כי האלהים"

למדון ליראה אותי כל הימים אשר הם חיים על האדמה ואת בניהם ילמדון. .. ונשמרתם מאד לנפשותיכם, כי לא ראיתם כל תמונה ביום דבר ד' אליכם בחרב מתוך האש. פן תשחיתון ועשיתם לכם פסל תמונת כל סמל תבנית זכר או נקבה. תבנית כל בהמה אשר בארץ תבנית כל צפור כנף אשר תעוף בשמים. תבנית כל רמש באדמה תבנית כל דגה אשר במים מתחת לארץ. ופן תשא עיניך השמימה וראית את השמש ואת הירח ואת הכוכבים כל צבא השמים ונדחת והשתחית להם ועבדתם אשר חלק ד' אלקיך אתם לכל העמים תחת כל השמים".

16. דברים ל"ב טו:

"וישמן ישרון ויבעט, שמנת עבית כשית, ויטש אלוה-ה עשהו, וינבל צור ישעתי"

17. דברים ל"ב כ:

"כי אביאנו אל האדמה אשר נשבעתי לאבותינו זבת חלב ודבש ואכל ושבוע ודשן ופנה אל אלוקים אחרים ועבדום ונאצונו והפר את בריתי".

18. עמוס ב, ג - ח:

ו כה אמר ה' על-שִׁלְשָׁה פְּשָׁעֵי יִשְׂרָאֵל וְעַל-אַרְבָּעָה לֹא אֲשִׁיבֶנּוּ עַל-מֵכָרָם בְּכֶסֶף צְדִיק וְאֲבִיוֹן בְּעֶבֶר נְעֻלִים. ז. הַשְּׂאֵפִים עַל-עַפְרֵי-אֶרֶץ בְּרֹאשׁ דָּלִים וְדָרֶךְ עֲנִוִים יְטוּ וְאִישׁ וְאֲבִיו יִלְכוּ אֶל-הַנְּעֻרָה לְמַעַן חַלַּל אֶת-שֵׁם קְדֹשִׁי. ח. וְעַל-בְּגָדִים חֲבִלִים יְטוּ אֶצֶל כָּל-מַזְבֵּחַ וַיֵּינן עֲנוּשִׁים יִשְׁתּוּ בֵּית אֱלֹהֵיהֶם. ט. וְאֲנֹכִי הַשְּׂמַדְתִּי אֶת-הָאֱמֹרִי מִפְּנֵיהֶם אֲשֶׁר כָּלְבָה אֲרִים גְּבוּה וְחֹסֶן הוּא כְּאֱלוֹהִים וְאֲשַׁמֵּיד פְּרִיו מִמַּעַל וְשָׂרְשָׁיו מִתַּחַת. י. וְאֲנֹכִי הֵעֵלִיתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם וְאוֹלַךְ אֶתְכֶם בַּמִּדְבָּר אַרְבַּעַם שָׁנָה לְרִשְׁתִּי אֶת-אֶרֶץ הָאֱמֹרִי. יא. וְאֶקִּים מִבְּנֵיכֶם לְנָבִיאִים וּמַבְחֹרִיכֶם לְנָזִירִים הָאֵף אִין-זֹאת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל נֹאם-ה'. יב. וְתִשְׁקוּ אֶת-הַנְּזָרִים יֵינן וְעַל-הַנְּבִיאִים צִוִּיתִם לֵאמֹר לֹא תִנְבְּאוּ. יג. הִנֵּה אֲנֹכִי מַעִיק תַּחְתֵּיכֶם כְּאֲשֶׁר תַּעֲרִיק הַעֲגֹלָה הַמְּלֵאָה לַה עֲמִיר. יד. וְאֲבַד מְנוּס מִקַּל וְחִזֵּק לֹא-יֵאמָץ כְּחוֹ וְגִבּוֹר לֹא-יִמְלֹט נַפְשׁוֹ. טו. וְתִפֹּשׂ הַקֶּשֶׁת לֹא יַעֲמֵד וְקַל בְּרַגְלָיו לֹא יִמְלֹט וְרֹכֵב הַסּוּס לֹא יִמְלֹט נַפְשׁוֹ. טז. וְאֲמִיץ לְבוֹ בַּגְּבוּרִים עֲרוֹם יָנוּס בַּיּוֹם-הַהוּא נֹאם-ה'

א שָׁמְעוּ אֶת-הַדְּבָר הַזֶּה אֲשֶׁר דִּבֶּר ה' עֲלֵיכֶם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עַל כָּל-הַמְּשַׁפְּחָה אֲשֶׁר הֵעֵלִיתִי מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לֵאמֹר. ב. וְכָ אֶתְכֶם יִדְעִיתִי מִכָּל מִשְׁפְּחוֹת הָאֲדָמָה עַל-כֵּן אֶפְקֹד עֲלֵיכֶם אֶת כָּל-עוֹנֹתֵיכֶם. ג. הִילַכְנוּ שָׁנִים יַחְדוֹ בְּלַתִּי אִם-נִוְעַדוּ. ד. הִשְׂאֵג אַרְיָה בַּיַּעַר וְטָרַף אִין לוֹ הִיתָן כְּפִיר קוֹלוֹ מִמַּעַנְתּוֹ בְּלַתִּי אִם-לְכָד. ה. הַתְּפַל צְפוֹר עַל-פַּח הָאֶרֶץ וּמוֹקֵשׁ אִין לַה הִיעֵלָה-פַח מוֹ-הָאֲדָמָה וְלִכּוֹד לֹא יִלְכּוֹד. ו. אִם-יִתְקַע שׁוֹפָר בַּעִיר וְעַם לֹא יַחְרְדוּ אִם-תִּהְיֶה רֵעָה בַּעִיר וְהָ לֹא עֲשָׂה. ז. כִּי לֹא יַעֲשֶׂה אֲדָנִי ה' דְּבַר כִּי אִם-גֹּלָה סוֹדוֹ אֶל-עַבְדָּיו הַנְּבִיאִים. ח. אַרְיָה שָׂאָג מִי לֹא יִירָא אֶד-נִי ה' דְּבַר מִי לֹא יִנְבֵּא.